



**شناخت محیط ژئوپلیتیکی
(مطالعه موردی: عمان و ایران)**

تألیف: علیرضا نجاتی سمیرا

تهران - بهار ۱۳۹۷

سروش‌نامه: نجاتی منفرد، علیرضا، ۱۳۴۳

عنوان و نام پدیدآورنده: شناخت محیط ژئوپلیتیکی (مطالعه موردی: ایران و عمان) / مؤلف: علیرضا نجاتی منفرد؛

مشخصات نشر: تهران، چاپ روزنه (دانشگاه عالی دفاع ملی)، ۱۳۹۶

مشخصات ظاهری: الف، ۲۴۹ ص.

شابک: ۹-۷۴-۷۲۵۶-۶۰-۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. [۲۴۱]-۲۴۹

موضوع: سیاست جغرافیایی -- عمان -- نمونه پژوهی

موضوع: Geopolitics -- Oman -- Case Studies

موضوع: سیاست جغرافیایی -- خلیج فارس، منطقه

موضوع: National Security -- Government Policy -- Iran

موضوع: ایران -- دفاع ملی

موضوع: Iran -- Defences

موضوع: ایران -- سیاست نظامی

موضوع: Iran -- Military Policy

شناسه افزوده: دانشگاه عالی دفاع ملی

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۶ ن ۳ ۴۷/ع ۸۸ DS۲۴۷

رده‌بندی دیویی: ۹۵۳/۵۳

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۵۰۰۳۱۶۱

نام کتاب: شناخت محیط ژئوپلیتیکی (مطالعه موردی: ایران و عمان)

مؤلف: علیرضا نجاتی منفرد

ویراستار: معاونت پژوهش و تولید علم

نوبت چاپ: چاپ اول، بهار ۱۳۹۷

ناشر: تهران چاپ روزنه (انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی)

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۶۰۰۰۰

نشانی: تهران، ضلع شمالی بزرگراه شهید بابایی، بعد از اتوبان هنگام، دانشگاه عالی دفاع

ملی تلفن: ۴۴۳۰۷۹۱۹ نمابر: ۴۴۳۰۷۹۴۹ پست الکترونیکی:

«حق چاپ برای دانشگاه عالی دفاع ملی محفوظ است»

فهرست مطالب

۱۳	فصل اول: مفاهیم و مبانی نظری ژنوپلیتیک
۱۵	۱-۱- راهبرد (استراتژی)
۱۶	۱-۲- توان دفاعی
۱۷	۱-۳- ژنواستراتژی
۱۷	۱-۴- دفاع
۱۸	۱-۵- قوت
۱۸	۱-۶- ضعف
۱۸	۱-۷- تهدید
۱۹	۱-۸- فرصت
۱۹	۱-۹- ژنوپلیتیک
۲۲	۱-۱۰- وزن ژنوپلیتیکی
۲۳	۱-۱۱- منطقه ژنوپلیتیکی
۲۳	۱-۱۲- قلمرو ژنوپلیتیکی
۲۴	۱-۱۳- نظم ژنوپلیتیکی
۲۴	۱-۱۴- مراتب ژنوپلیتیکی
۲۴	۱-۱۵- توازن ژنوپلیتیکی
۲۵	۱-۱۶- تعلق ژنوپلیتیکی
۲۵	۱-۱۷- بحران ژنوپلیتیکی
۲۶	۱-۱۸- ساختار روابط ژنوپلیتیکی
۲۶	۱-۱۹- کد ژنوپلیتیکی
۲۶	۱-۲۰- چالش ژنوپلیتیکی
۲۷	۱-۲۱- راهبرد ژنوپلیتیکی
۲۷	۱-۲۲- انزوای ژنوپلیتیکی
۲۷	۱-۲۳- ساختار روابط ژنوپلیتیکی

۲۴-۱- ساختار فضایی ژئوپلیتیکی	۲۸
۲۵-۱- وابستگی ژئوپلیتیکی	۲۸
۲۶-۱- علانق ژئوپلیتیکی	۲۸
فصل دوم: رویکردها، دیدگاه‌ها و نظریه‌های ژئوپلیتیکی	۳۱
۱-۲- رویکرد ژئوپلیتیک در دوره تولد	۳۳
۲-۲- رویکرد ژئوپلیتیک در دوره افول	۳۴
۳-۲- رویکرد ژئوپلیتیک در دوره احیا و شکوفایی	۳۵
۴-۲- رویکرد ژئوپلیتیک در دوران نوین (ژئوپلیتیک پست مدرن)	۳۶
۵-۲- دیدگاه و نظریه‌ها	۳۷
فصل سوم: عوامل ژئوپلیتیکی (تخریح عوامل، نظرات کارشناسان)	۴۳
۱-۳- عوامل طبیعی (فیزیکی)	۴۵
۲-۳- عوامل انسانی	۵۳
۳-۳- عوامل اقتصادی	۵۴
۴-۳- عوامل سیاسی داخلی	۵۵
۵-۳- عوامل سیاسی بین‌المللی	۵۸
۶-۳- عوامل نظامی	۵۸
۷-۳- عوامل ژئوپلیتیکی از دید صاحب‌نظران	۶۰
۸-۳- چگونگی انتخاب عوامل ژئوپلیتیک در این پژوهش	۶۹
فصل چهارم: رابطه ژئوپلیتیک با راهبرد دفاعی	۷۱
۱-۴- راهبرد دفاعی	۷۳
۲-۴- رابطه ژئوپلیتیک با راهبرد دفاعی	۷۶
۳-۴- فرایند تدوین راهبرد دفاعی در جمهوری اسلامی ایران	۷۸
۴-۴- مبانی جهت‌ساز راهبرد دفاعی از منظر اندیشه دفاعی امام خمینی (رحمت الله علیه)	۷۹
۵-۴- مبانی جهت‌ساز راهبرد دفاعی از منظر امام خامنه‌ای (مدظله العالی)	۸۲
۶-۴- مبانی جهت‌ساز راهبرد دفاعی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران	۸۴
۷-۴- مبانی جهت‌ساز راهبرد دفاعی در قانون ارتش، سپاه و ناجا	۸۵

۸۷	۴-۸- جمع‌بندی
۹۱	فصل پنجم: محیط‌شناسی
۹۳	۵-۱- شناخت محیط ژئوپلیتیکی کشور عمان
۱۰۸	۵-۲- عوامل انسانی
۱۱۶	۵-۳- عوامل نظامی کشور عمان
۱۳۴	۵-۴- عوامل اقتصادی
۱۴۶	۵-۵- عوامل سیاسی داخلی
۱۵۹	۵-۶- عوامل سیاسی خارجی
۱۸۱	۵-۷- شناخت محیط ژئواستراتژی خلیج فارس
۱۸۷	۵-۸- شناخت محیط ژئوپلیتیکی تنگه هرمز
۲۰۵	۵-۹- شناخت محیط ژئوپلیتیکی دریای عمان
۲۰۸	۵-۱۰- شناخت محیط ژئوپلیتیکی کشور ایران
۲۲۷	فصل ششم: جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۲۲۹	۶-۱- مقدمه
۲۲۹	۶-۲- نتایج حاصله از آمار توصیفی
۲۲۹	۶-۳- نتایج حاصله از آمار استنباطی
۲۳۹	۶-۴- پیشنهادها
۲۴۱	فهرست منابع

پیش‌گفتار

منطقه خلیج فارس یکی از مناطق راهبردی مهم دنیا محسوب می‌شود. البته این امر مسئله جدیدی نیست، بلکه از قرن‌ها قبل امری شناخته شده و مورد قبول عام بوده است. در قرون اخیر، خلیج فارس شاهد حضور و تسلط دولت‌های استعماری برای دستیابی به آب‌های گرم این منطقه بوده که همگی حاکی از اهمیت ویژه و راهبردی این آبراه است. (روزماری هالیس^۱، ۱۳۸۲، ۸۰)

منطقه ژئواستراتژیک در واقع بازگوکننده شکل تحکیم‌یافته منطقه جغرافیایی است. اگر در منطقه جغرافیایی یک یا چند عامل محدود موجبات همگرایی را در منطقه جغرافیایی فراهم می‌ساخت؛ اما در مناطق ژئوپلیتیکی این کارکردهای جغرافیایی و تأثیر آن بر سیاست‌گذاری‌های دولت‌هاست که نقش‌آفرینی می‌نماید. (حافظ‌نیا و کاویانی راد، ۱۳۸۳، ۷۵). شناخت عوامل ژئوپلیتیکی کشور عمان نظیر موقعیت جغرافیایی (فیزیکی)، عوامل انسانی، نظامی، امنیتی، اقتصادی و عوامل سیاسی بین‌المللی، این کشور در خلیج فارس و دریای عمان به‌ویژه منطقه تنگه هرمز، پیمانهای نظامی است که کشور با کشورهای فرامنطقه‌ای و وجود پایگاه‌های نظامی این کشورها در عمان شامل بسرها و زیرمعماریهایی است که می‌تواند موجب فرصت‌ها تهدیداتی برای کشورمان باشد؛ بنابراین به‌دوری اسلامی ایران با استفاده از ظرفیت‌های ژئوپلیتیکی خود در منطقه خلیج فارس و به‌ویژه تنگه هرمز توانایی ارتقابخشیدن به جایگاه و منزلت ژئوپلیتیکی خود در این منطقه و جهان را داراست. اکنون که تالیف این کتاب به اتمام رسیده است، بر خویش لازم می‌دانم مراتب تشکر و قدردانی خود را به محضر استادان ارجمندی که با نظرات عالمانه و ارزشمند خویش بنده را یاری نموده و موجب غنای علمی این اثر گردیدند، تقدیم و از درگاه ایزد متعال برای این عزیزان موفقیت و سلامتی آرزو نمایم.

علیرضا نجاتی منفرد ۱۳۹۷